

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

Mevrouw M. Bos

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische zaken**
Algemeen Bestuurlijk-
Juridische Zaken

Rijnstraat 8
Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

mr. P. Bos
Senior jurist
M +31(0)6-15 15 63 42
pieter.bos@minienw.nl

14 MEI 2019

Datum

Betreft

Besluit op het bezwaarschrift tegen het besluit tot
verlenging van een vergunning als bedoeld in artikel 4.17
van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen
milieubeheer 2013.

Bijlage:

Verslag van de hoorzitting

Geachte mevrouw Bos,

Bij brief met bijlagen van 9 december 2018, ontvangen 11 december 2018, hebt u als woordvoerder van en namens de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens i.o.), de Stichting Ekopark, gevestigd te Lelystad, mw. E.M.T. Mast, wonende te Bussum, mw. W. Moody-Van Dort, wonende te Den Haag en de heer W. Braakman, wonende te Schagen, met ondersteuning van de Stichting Natuurwetmoeders te Almere, bezwaar gemaakt tegen mijn besluit van 9 november 2018, met kenmerk: C/NL/06/01_001.bes.1.

Bij dat besluit heb ik op aanvraag van 30 april 2018 van Suntory Flowers Limited te Tokyo, onder het stellen van voorschriften, de geldigheidsduur verlengd van een eerder op 20 juli 2009, nr.: C/NL/06/01, verleende vergunning voor het in de handel brengen van de genetisch gemodificeerde snijbloemen van een anjer (*Dianthus caryophyllus*) L. met een gewijzigde bloemkleur, afgeleid van een celcultuurlijn van *Dianthus caryophyllus* L. en gemodificeerd met *Agrobacterium tumefaciens*, stam AGL0, met behulp van de vector pCGP1991, waaruit lijn 123.8.12 is ontstaan. Deze vergunning geldt eveneens voor nakomelingen die zijn verkregen door ongeslachtelijke voortplanting van de genetisch gemodificeerde anjer (*Dianthus caryophyllus* L, lijn 123.8.12).

Met deze brief beslis ik op uw bezwaarschrift.

Besluit

Ik verklaar uw bezwaarschrift, voor zover mede ingediend namens de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens i.o.), mw. W. Moody-Van Dort, mw. E.M.T. Mast en de heer W. Braakman niet-ontvankelijk en voor zover ingediend namens de Stichting Ekopark, ongegrond. Ik handhaaf daarom het bestreden besluit.

Hierna zet ik uiteen hoe ik tot mijn besluit ben gekomen.

Verloop van de procedure

Bij brief van 30 april 2018 heeft Suntory Flowers Limited, te Tokyo, Japan bij mij een aanvraag ingediend tot verlenging van een vergunning zoals bedoeld in artikel 4.17 van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen milieubeheer 2013 (Besluit ggo).

Bij besluit van 9 november 2018, kenmerk: C/NL/0601_001.bes.1, (bestreden besluit) heb ik die vergunning verleend.

Bij brieven met bijlagen van 9, 12, 20 en 28 december 2018, hebt u tegen dat besluit bezwaar gemaakt als woordvoester van en namens de Gentechvrije Burgers, The European GMO-free Citizens i.o., de Stichting Ekopark, mw. E.M.T. Mast, mw. W. Moody-Van Dort en de heer W. Braakman, met ondersteuning van de Stichting Natuurwetmoeders te Almere.

Bij brief van 21 december 2018 heb ik de ontvangst van uw bezwaarschrift bevestigd en u verzocht om binnen vier weken ná de verzenddatum daarvan een tweetal verzuimen te herstellen, waarop u met uw brieven met bijlagen van 10 en 14 januari 2019 hebt gereageerd.

U bent op 21 maart 2019 in de gelegenheid gesteld – op uw verzoek telefonisch – namens mij te worden gehoord door een ambtelijke hoorcommissie zoals bedoeld in artikel 7:5 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Ter gelegenheid van die hoorzitting hebt u uw bezwaren, en die van diegenen die u vertegenwoordigt, toegelicht aan de hand van een pleitnota die aan het bezwaardossier is toegevoegd. Tijdens die hoorzitting waren eveneens de bezwaarden mw. E.M.T. Mast en de heer W. Braakman, aanwezig. Van de hoorcommissie hebben mr. P. Bos (voorzitter) en mw. mr. M.R.C. Drossaers (lid), beiden werkzaam bij de Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken van mijn ministerie en mw. dr. I. de Kort, werkzaam bij het Directoraat-generaal Milieu en Internationaal van mijn ministerie, deel uitgemaakt. Van het horen is een verslag gemaakt dat ter kennisneming als bijlage bij dit besluit is gevoegd.

Ontvankelijkheid van het bezwaarschrift

Voordat ik inhoudelijk kan ingaan op uw bezwaren, moet ik beoordelen of u, en de bezwaarden die u vertegenwoordigt, belanghebbend zijn bij het bestreden besluit. Indien er geen sprake is van belanghebbendheid, moet niet-ontvankelijkheid van het bezwaar volgen. Bij die beoordeling laat ik de Stichting Natuurwetmoeders buiten beschouwing omdat u in uw brief aan mij van 10 januari 2019 hebt geschreven dat deze Stichting u weliswaar ondersteunt, maar u niet heeft opgedragen in haar naam tegen het bestreden besluit bezwaar te maken.

Het toetsingskader voor die beoordeling is artikel 1:2 van de Awb. Voornamelijk het eerste en het derde lid van dat artikel zijn hier van belang. Ingevolge dat eerste lid wordt onder belanghebbende verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Ingevolge het derde lid van dat artikel worden ten aanzien van rechtspersonen als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Zijn de bezwaarden Bos, Mast, Moody-Van Dorth en Braakman belanghebbenden?

Tijdens de hoorzitting van 21 maart 2019 is aan u, mw. Mast en de heer W. Braakman, gevraagd naar het persoonlijk belang waarin u door het bestreden besluit wordt geraakt. Blijkens het verslag van die hoorzitting hebt u daarop geantwoord dat u tegen genetisch gemanipuleerde organismen in de natuur bent. U wilt voorkomen dat deze in de natuur komen. Daarover maakt u zich al 20 jaar zorgen. Omdat u over de belanghebbendheid van mw. W. Moody-Van Dorth geen afwijkende verklaring hebt gegeven, ga ik ervan uit dat voor haar hetzelfde geldt als voor u.

Mw. Mast heeft op die vraag blijkens dat verslag geantwoord dat zij zichzelf als wereldburger en als bewoner van deze planeet beschouwt. Zij maakt zich grote zorgen over de planeet, omdat de mens bezig is de natuur te ontwrichten. Zij is een gentschvrije burger en doet haar best om de planeet enigszins in de natuurlijke orde te houden. Ze is dientengevolge huiverig voor genetisch gemanipuleerde organismen (...) haar belang is dat zij op een gezonde planeet wil leven. De verlenging van de vergunning voor het in de handel brengen van deze anjer doet daaraan afbreuk.

Blijkens het verslag van de hoorzitting heeft de heer W. Braakman verklaard dat hij zich als belanghebbende bij het bestreden besluit ziet omdat hij mens is op deze wereld. Hij is de zoon van een tuinder en hij heeft van dichtbij de introductie van chemische bestrijdingsmiddelen en het genetisch modificeren meegemaakt. (...) Hij is betrokken bij de Transitiecoalitie Voedsel. In 1985 heeft hij besloten om in zijn bloembollenbedrijf alleen nog biologisch voedsel te telen. Hij streeft organische landbouw na en stelt dat het een zegen voor de samenleving is als er op dit vlak een andere visie komt.

De ter hoorzitting aanwezige bezwaarden hebben allen de vraag of zij wonen in de directe nabijheid van een plaats waar de anjer waarvoor de verlengde vergunning is verleend, wordt verhandeld ontkennend beantwoord.

Ik overweeg hierover het volgende.

Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is het, om als belanghebbende in de zin van artikel 1:2, eerste lid, van de Awb te kunnen worden beschouwd, vereist dat degene die bezwaar maakt tegen een besluit door dat besluit wordt geraakt in een voldoende objectief bepaalbaar, actueel en eigen persoonlijk belang.

Hetgeen door bezwaarden ter hoorzitting is aangevoerd komt er in mijn visie samengevat op neer dat zij zich verzetten tegen de komst en de aanwezigheid in de natuur van ieder genetisch gemodificeerd organisme. Ik ben van oordeel dat bezwaarden daarmee opkomen voor ideële belangen. Volgens jarenlange bestendige jurisprudentie echter, gelden ideële belangen bij natuurlijke personen nooit als een eigen belang. Ik verwijs hiervoor naar jurisprudentie van de Afdeling bestuurspraak van de Raad van State van 8 november 1984, AB 1987/133, ECLI:NL:RVS:1984:AM9234.

Tevens is er naar mijn oordeel bij bedoelde bezwaarden evenmin sprake van een eigen en een persoonlijk belang dat is gediend bij niet verlening van de vergunning tot het in de handel houden van deze anjer. Blijkens het verhandelde ter hoorzitting woont geen van de bezwaarden in de directe nabijheid van een plaats waar de in geschil zijnde anjer wordt verhandeld. Verder is er niets dat hen onderscheidt van vele anderen die van mening zijn dat er geen verhandeling plaats dient te hebben van genetisch gemodificeerde anjers. Ter ondersteuning van mijn oordeel wijs ik op de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van 12 november 2014, ECLI:NL:RVS:2014:4117 (Zwarte Piet), rechtsoverweging 5: "(...) Weliswaar hebben zij te kennen gegeven de figuur van "Zwarte Piet" te hebben vertolkt en dat te willen blijven doen, maar dat betekent op zichzelf nog niet dat daarmee voorhand duidelijk is dat zij een voldoende objectief, actueel, eigen en persoonlijk belang hebben dat hen in voldoende mate onderscheidt van vele anderen die de figuur van "Zwarte Piet" willen behouden en vertolken. (...) Voorts kan naar het oordeel van de Afdeling (...) ook betwijfeld worden of (...) als belanghebbenden kunnen worden aangemerkt, nu evenmin op voorhand duidelijk is dat zij zich in voldoende mate onderscheiden van vele anderen die menen dat Zwarte Piet geen onderdeel zou mogen vormen van de Sinterklaasintocht (...)".

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische zaken**
Algemeen Bestuurlijk-
Juridische Zaken

Ik kom daarmee tot de slotsom dat u, mw. Moody-Van Dorth, mw. Mast en de heer W. Braakman, niet als belanghebbenden bij het bestreden besluit kunnen worden aangemerkt. Uw bezwaren en die van mw. Moody-Van Dorth, mw. Mast en de heer W. Braakman zijn daarom niet-ontvankelijk. Dat betekent dat ik op de inhoud van die bezwaren niet zal ingaan.

*Zijn de Gentechvrije burgers (The European GMO-free Citizens i.o.)
belanghebbenden?*

Al eerder heb ik mij uitgelaten over de belanghebbendheid van het bezwaar, en daarmee over de ontvankelijkheid daarvan, van de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens i.o.). Ik wijs u daarvoor op mijn aan u gerichte besluit van 4 november 2014, kenmerk IENM/BSK-2014/230436, p. 4 en 5. In het nu voorliggende bezwaarschrift vind ik geen aanleiding daarover nu anders te oordelen. Daaraan kan uw, in uw brief van 10 januari 2019 namens de Gentechvrije burgers geuite, wens hen aan te merken als entiteit die herkenbaar is in het rechtsverkeer niet afdoen. Immers, ik ben voor de beoordeling daarvan gebonden aan wettelijke regels. Ik citeer daarom hierna het hier relevante deel uit het besluit 4 november 2014 en neem dat over waarmee dat tekstgedeelte onderdeel wordt van het onderhavige besluit.

"(...) Volgens jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak [van de Raad van State] (bijvoorbeeld 22 oktober 2008, 200706377/1) is de hoedanigheid van belanghebbende niet voorbehouden aan natuurlijke personen en rechtspersonen. Ook andere entiteiten kunnen als belanghebbende worden aangemerkt. Gelet op de woorden 'degene wiens', opgenomen in artikel 1:2, eerste lid, van de Awb, wordt aan deze andere entiteiten de eis gesteld dat zij herkenbaar zijn in het rechtsverkeer. Uit de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak [van de Raad van State] over Occupy Rotterdam (23 april 2014, 201302419/1) blijkt dat er sprake moet zijn van een afgebakende groep en dat het besluitvormingsproces duidelijk moet zijn. Eén van de belangrijkste overwegingen om Occupy Rotterdam te beschouwen als "entiteit die herkenbaar is in het rechtsverkeer" was dat de besluiten in deze organisatie gezamenlijk werden genomen in een algemene vergadering op basis van consensus.

Over de Gentechvrije Burgers heeft de Afdeling bestuursrechtspraak [van de Raad van State] in haar uitspraak van 25 juli 2012 (201102876/1) [ECLI:NL:RVS:2012:BX2620] geoordeeld dat die aanduiding te onbepaald is, nu niet duidelijk is welke personen of rechtspersonen hiermee precies worden bedoeld. U zegt in het bezwaarschrift over de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens) dat het een Europees Consumentenplatform en brede burgerbeweging is met talrijke sympathisanten over de hele wereld. Die omschrijving bevestigt dat het niet duidelijk is welke personen precies deel uitmaken van deze organisatie.

Uit de door u ingediende stukken, (...) blijkt dat er onder de naam Gentechvrije Burgers door u en een aantal andere "gentechvrije burgers" diverse activiteiten worden verricht. Er blijkt niet uit dat de Gentechvrije Burgers een afgebakende groep is met een duidelijk proces van besluitvorming. Ik ben daarom van mening dat er geen sprake is van een "entiteit die herkenbaar is in het rechtsverkeer". Dat betekent dat de Gentechvrije Burgers niet als belanghebbende kunnen worden aangemerkt en dat het bezwaarschrift, voor zover ingediend door de Gentechvrije Burgers, niet ontvankelijk is (...)"

Ik kom daarmee tot de slotsom dat de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens i.o.), niet als belanghebbenden als bedoeld in artikel 1:2 van de Awb bij het bestreden besluit kunnen worden aangemerkt. De bezwaren voor zover ingediend door of namens de Gentechvrije Burgers en The European GMO-free Citizens i.o., zijn daarom niet ontvankelijk. Dat betekent dat ik op de inhoud van die bezwaren niet zal ingaan.

Is de Stichting Ekopark belanghebbende?

Bij mijn brief aan u van 21 december 2018 heb ik u onder meer gevraagd mij een machtiging van de Stichting Ekopark toe te sturen alsmede een kopie van het uittreksel van de meest recente registratie in het handelsregister van de Kamer van Koophandel van de Stichting Ekopark. De gevraagde stukken hebt u mij bij brief van 10 januari 2019 toegestuurd.

Dat uittreksel vermeldt als doelstelling van de Stichting Ekopark: "het voorkomen dat genetisch gemanipuleerde organismen in het wereldecosysteem terecht komen". Gelezen deze doelstelling ben ik van oordeel dat haar belangen rechtstreeks bij het besluit tot verlenging van de vergunning voor het in de handel brengen van de genetisch gemodificeerde anjer zijn betrokken. Weliswaar kan eraan worden getwijfeld of de Stichting Ekopark ter behartiging van haar belangen voldoende feitelijke werkzaamheden verricht, blijktens haar website immers dateren de laatste activiteiten van 2016; echter niet kan worden uitgesloten dat er nadien activiteiten ter behartiging van haar belangen hebben plaatsgevonden.

Ik kom daarmee tot de slotsom dat de Stichting Ekopark voldoet aan het vereiste van het zijn van belanghebbende als bedoeld in artikel 1:2, derde lid, van de Awb en dat daarom haar bezwaar ontvankelijk is. Hierna beoordeel ik inhoudelijk de bezwaren die namens die Stichting tegen het bestreden besluit zijn aangevoerd.

Beoordeling van het bezwaar

Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische zaken
Algemeen Bestuurlijk-
Juridische Zaken

Gronden van het bezwaar

U hebt namens de Stichting Ekopark – samengevat – de volgende bezwaren tegen het bestreden besluit aangevoerd.

1.
De Stichting Ekopark is op ethische gronden tegenstander van genetisch modificeren in het algemeen alsook van dierproeven die daarbij worden gebruikt. Daarom is zij van mening dat genetisch gemodificeerde anjers niet op de markt mogen komen.
2.
Genetisch gemodificeerde anjers zijn naar de mening van de Stichting Ekopark schimmelgevoelig maar resistent geworden tegen anti-schimmel middelen die ook gebruikt worden bij de bestrijding van schimmelinfecties bij mensen. Daarom leveren genetisch gemodificeerde anjers gezondheidsrisico's op voor mensen, hetgeen onwenselijk is.
3.
Een groot deel van de leden van het Europese Parlement heeft zich gekeerd tegen een voorstel tot autorisatie van de import, distributie en verkoop in de EU van een op de anjer Moonaqua gelijkende Moontea. Het bevreemdt u dat ik desondanks het bestreden besluit genomen heb.
4.
De Stichting Ekopark vindt het vreemd dat, anders dan andere keren, haar het bestreden besluit niet is toegestuurd.

Overwegingen over de gronden van bezwaar

Het wettelijk kader voor de verlenging van de vergunning voor het in de handel brengen van een genetisch gemodificeerd organisme wordt gevormd door afdeling 4.3. (artikelen 4.17 tot en met 4.20) van het Besluit ggo en artikel 17 van de Richtlijn 2001/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 maart 2001. De verlengingsaanvraag van Suntory Flowers Limited heeft de procedure overeenkomstig dit wettelijk kader doorlopen zoals dat is uiteengezet in de pagina's 4 en 5 van het bestreden besluit. Kortheidshalve verwijs ik daarnaar.

Ik stel vast dat de hiervóór opgesomde bezwaren 1 tot en met 4 identiek zijn aan de punten van commentaar die verschillende partijen hebben gegeven ter gelegenheid van de publieke consultatie van de hernieuwingsaanvraag voor de genetisch gemodificeerde anjer. Bij brief van 22 oktober 2018, kenmerk: C/NL06/01_001.vkd.1, heb ik op dat commentaar gereageerd en dat weerlegd. U kunt deze brief en de andere op de vergunningaanvraag en –verlening betrekking hebbende stukken inzien op de internetpagina <http://www.ggo-vergunningverlening.nl/>. Omdat u in het bezwaarschrift namens de Stichting Ekopark mijn weerlegging van dat commentaar niet gemotiveerd weerspreekt, herhaal ik hier de inhoud van de brief van 22 oktober 2018 en las deze hierin zodat deze tevens geldt als mijn weerlegging van de bezwaren van de Stichting Ekopark.

In aanvulling daarop merk ik het volgende op. Ter weerlegging van uw bezwaar genoemd onder 1. wijs ik u op hetgeen ik in mijn brief van 22 oktober 2018 daarover heb overwogen onder de punten 1. en 10. Daarbij moet worden bedacht dat Richtlijn 2001/18/EG en het Besluit ggo waarin die Richtlijn is geïmplementeerd niet uitgaat van een algeheel verbod van genetisch gemodificeerde organismen, maar van een gereguleerde introductie daarvan. Aan die regelgeving ben ik bij de uitoefening van de mij gegeven bevoegdheid om na een belangenafweging tot die introductie via vergunningverlening te komen, gebonden. Dat geldt ongeacht de mening van leden van het Europese Parlement, waarnaar u verwijst, in het bezwaar onder 3., zolang die mening niet in regelgeving is omgezet.

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische zaken**
Algemeen Bestuurlijk-
Juridische Zaken

In het geval van de verlening van de onderhavige vergunning heb ik ook de omstandigheid betrokken dat het gaat om de verlenging van een vergunning die 8 jaar is gemonitord en begeleid met aanvullende proeven en moleculaire analyses, uitgevoerd met bioinformatica. Die gegevens hebben mij na afweging van alle betrokken belangen geen aanleiding gegeven de verlengingsvergunning te weigeren.

Ter weerlegging van het bezwaar onder 2. wijs ik u op het advies van de commissie genetische modificatie (Cogem) van 13 juni 2018, kenmerk: CGM/180613-02, met onderwerp: Advies hernieuwing markttoelating gg-Anjer Moonaqua FLO-40689-6. Bedoeld advies kunt u eveneens vinden op de eerdergenoemde internetpagina. Dit advies ligt ten grondslag aan het bestreden besluit en leg ik ten grondslag aan dit besluit op bezwaar. Immers, door of namens de Stichting Ekopark is geen tegenadvies van deskundigen overgelegd. Verder vind ik geen aanleiding voor het oordeel dat het advies naar inhoud of wijze van totstandkoming zodanig gebrekkig is dat ik het niet, of niet zonder meer, aan mijn besluit ten grondslag kan leggen.

Eén van de conclusies van het advies van de Cogem luidt dat de risico's van verlenging van import, distributie en verkoop van snijbloemen van de gg-anjer FLO-40689-6 voor mens en milieu verwaarloosbaar klein zijn. Dat geldt evenzeer voor het incidentele geval van menselijke consumptie. Zoals uit het gestelde in de vorige alinea voortvloeit heb ik geen reden om aan de juistheid van deze conclusie te twijfelen.

Voor de weerlegging, ten slotte, van het bezwaar van de Stichting Ekopark, zoals hiervoor geformuleerd onder 4, wijs ik u op artikel 4.19, vijfde lid, van het Besluit ggo. Die bepaling verplicht uitsluitend, voor zover hier van belang, tot bekendmaking van het besluit tot verlening van een verlengingsvergunning in een van overheidswege uitgegeven blad. Aan deze verplichting is voldaan met de plaatsing van de kennisgeving in de Staatscourant van 22 november 2018, nr. 65952.

Ik kom daarmee tot de slotsom dat het bezwaar van de Stichting Ekopark ontvankelijk, maar ongegrond is. Daarom handhaaf ik het bestreden besluit.

Conclusie

Ik verklaar uw bezwaarschrift, voor zover mede ingediend namens de Gentechvrije Burgers (The European GMO-free Citizens i.o.), mw. W. Moody-Van Dort, mw. E.M.T. Mast en de heer W. Braakman niet-ontvankelijk en voor zover ingediend namens de Stichting Ekopark, ongegrond. Ik handhaaf daarom het bestreden besluit.

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische zaken**
Algemeen Bestuurlijk-
Juridische Zaken

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,
namens deze,
Directeur-Generaal Milieu en Internationaal,

ir. R.P. Lapperre

Beroepsmogelijkheid

Voor nadere informatie over dit besluit kunt u terecht bij de hierboven genoemde contactpersoon.

Binnen zes weken na de dag van verzending van dit besluit kunnen belanghebbenden daartegen beroep instellen bij de rechtbank Midden-Nederland, afdeling bestuursrecht, postbus 16005, 3500 DA Utrecht.

Het beroepschrift dient te zijn ondertekend en tenminste het volgende te bevatten:

- a. naam en adres van de indiener;
 - b. de dagtekening;
 - c. een omschrijving van het besluit waartegen het beroepschrift zich richt;
 - d. een opgave van redenen waarom men zich met het besluit niet kan verenigen;
 - e. zo mogelijk een afschrift van het besluit waartegen het beroep zich richt.
- Voor de behandeling van een beroepschrift wordt een bedrag aan griffierecht geheven. Het niet voldoen aan deze eisen kan leiden tot niet-ontvankelijkheid van het beroepschrift.

U kunt ook digitaal beroep instellen bij genoemde rechtbank via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Kijk op genoemde site voor de precieze voorwaarden.

verslag

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische Zaken**

HBJZ
Afdeling ABJZ
Rijnstraat 8
Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Contactpersoon

mr. P. Bos
Senior jurist
M +31(0)6-15156342
pieter.bos@minienw.nl

Betreft	Hoorzitting bezwaar beschikking GGO C/NL/06/01/001
Vergaderdatum en -tijd	21 maart 2019
Vergaderplaats	Rijnstraat 8, Den Haag

Hoorcommissie:

Dhr. mr. P. Bos (Hoofddirectie BJZ) (voorzitter), mw. dr. I. de Kort (Directie Omgevingsveiligheid & Milieurisico's), mw. mr. M.R.C. Drossaers (Hoofddirectie BJZ)

Bezwaarmakers:

Mw. M. Bos (telefonisch)
Mw. E.M.T. Mast
Dhr. W. Braakman

Toehoorder: mw. dr. W.M. Aarts (Directie Omgevingsveiligheid & Milieurisico's)

De voorzitter introduceert de leden van de ambtelijke hoorcommissie en vermeldt dat de meerderheid niet betrokken is geweest bij de totstandkoming van het bestreden besluit. De beslissing op de bezwaarschriften zal worden genomen door de Staatssecretaris van IenW. Ten behoeve van de verslaglegging wordt een geluidsopname gemaakt. De deelnemers aan deze hoorzitting hebben daar geen bezwaar tegen.

Mevrouw Bos vermeldt vooraf dat een toelichting op haar pleitnota op internet is gepubliceerd, op dezelfde pagina als de pleitnota zelf. De voorzitter zegt toe dat zowel pleitnota als toelichting aan het dossier wordt toegevoegd en wordt betrokken bij de beslissing op bezwaar.

Belanghebbendheid

De voorzitter stelt eerst de belanghebbendheid aan de orde. Hij vraagt welke belangen van de bezwaarmakers rechtstreeks worden geraakt door de bestreden beslissing.

Mw. Bos antwoordt dat zij de Stichting Ekopark vertegenwoordigt. Ekopark wil, zoals blijkt uit de doelstellingen, voorkomen dat de wereld wordt vervuild met genetisch gemanipuleerde organismen. De anjer die nu voor weer 10 jaar in de handel gebracht mag worden, is een genetisch gemanipuleerd organisme. Als de verlenging niet wordt vergund, resulteert dat in minder genetisch gemanipuleerde organismen in het milieu.

Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische Zaken
HBJZ
Afdeling ABJZ

Mw. Bos licht verder toe dat haar persoonlijke belang erin is gelegen dat zij tegen genetisch gemanipuleerde organismen in de natuur is; zij wil voorkomen dat deze organismen (verder) in de natuur komen. Zij maakt zich hier al 20 jaar zorgen over.

Mw. Mast licht haar belang als volgt toe. Zij beschouwt zichzelf als wereldburger, als bewoner van deze planeet. Zij maakt zich grote zorgen over de planeet, omdat de mens bezig is de natuur te ontwrichten. Zij is een gentschvrije burger en doet haar best om de planeet enigszins in de natuurlijke orde te houden. Ze is dieneengevolge huiverig voor genetisch gemanipuleerde organismen. De voorzitter vraagt wat haar onderscheidt van andere wereldburgers. Mw. Mast antwoordt dat het sinds de afschaffing van actio popularis niet meer mogelijk is om mee te praten over het grote geheel, maar haar eigen wereld is niet zo klein. Haar belang is daarin gelegen dat zij op een gezonde planeet wil leven. De verlenging van de vergunning voor het in de handel brengen van deze anjer draagt niet bij aan een gezonde planeet.

Dhr. Braakman legt een pleitnota over in de vorm van een agenda en een Visie ecologie. De voorzitter deelt mee dat deze documenten bij het dossier worden gevoegd en bij de beslissing op bezwaar zullen worden betrokken. Dhr. Braakman licht zijn belang als volgt toe. Hij is een mens op deze wereld. Hij is zoon van een tuinder en hij heeft van dichtbij de introductie van chemische bestrijdingsmiddelen en het genetisch modificeren meegemaakt. Hij heeft hierover veel gelezen en ziet het gevaar daarvan. Hij is betrokken bij de Transitiecoalitie Voedsel. In 1985 heeft hij besloten om in zijn bloembollenbedrijf alleen nog biologisch te telen. Hij streeft organische landbouw na; hij stelt dat het een zegen voor de samenleving is als er op dit vlak een andere visie komt.

Desgevraagd delen de bezwaarden mee, en deelt mw. Bos namens alle niet-aanwezige bezwaarden mee, dat geen van hen woont in de directe nabijheid van een plaats waar de anjer, waarvoor de verlengingsvergunning is verleend, wordt verhandeld ontkennend beantwoord.

Toelichting bezwaarschriften

Mw. Bos licht het bezwaarschrift als volgt toe.

Mw. Bos noemt een bijeenkomst van de Regulatory Committee 2001/18/EC op 18 december 2018, waarin gezichtspunten uitgewisseld konden worden en mogelijk een opinie vastgesteld over die anjer. Mw. Bos heeft in het verslag van deze bijeenkomst gelezen dat er geen opinie kwam, omdat er negatief gestemd werd in verband met politieke en veiligheidsredenen. Om die reden gaat het nu naar de Appeal Committee. Het commentaar van Nederland hield in dat ze geen redelijke bezwaren hadden gehoord van het publiek en de lidstaten en zeker door zouden gaan met hernieuwde goedkeuring. Mw. Bos betreurt deze gang van zaken, omdat ze hieruit opmaakt dat de door hen ingediende zienswijze blijkbaar niet is gelezen. Ze maakt zich vooral zorgen over sulfonyurea, een bestrijdingsmiddel waartegen de anjer bestand is gemaakt en dat ook medicijn is. In 2016 hadden

leden van het Europe Parlement ook bezwaren tegen een soortgelijke anjer. Als een herbicide op grote schaal gebruikt wordt als bestrijdingsmiddel, wordt het waardeloos als medicijn. Mw. Bos stelt verder dat het hier kreupele anjers betreft nu het DNA is veranderd. Gelet op deze bezwaren is het opmerkelijk dat Nederland dit commentaar terzijde schuift.

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische Zaken**
HBJZ
Afdeling ABJZ

Daarnaast zijn er grote zorgen over schimmels die resistent zijn geworden. Mw. Bos heeft gelezen dat schimmels die resistent zijn geworden tegen azolen voorkomen in Colombia, in de nabijheid van bloemkwekerijen, bloembedden en openbare tuinen. Uit een e-mail van Florigene blijkt dat ook deze anjers tegen schimmel worden bespoten vlak voor de oogst. Er is onvoldoende onderzoek naar schimmels gedaan. De database van TNO bevat slechts één onderzoek; het is uit de vorige eeuw en betreft schimmelbestrijdingsmiddelen die niet meer op de markt zijn. Dit onderzoek betrof Nederland en niet Colombia en Ecuador. Tot slot maakt mw. Bos een opmerking over de eis dat uit de etikettering moet blijken dat het gentech is. De plastic verpakking wordt in veel omstandigheden verwijderd, bijvoorbeeld als de anjers worden verwerkt in bloemstukken, zodat de eindgebruikers niet geïnformeerd zijn.

In reactie op een vraag van de voorzitter bevestigt mw. Bos dat zij ook lobbyt bij de Nederlandse en Europese politici. Tot nu toe krijgt zij nul op het rekest.

Dhr. Braakman licht zijn bezwaarschrift als volgt toe. Hij heeft in zijn agenda enkele visies verzameld over het vraagstuk van genetisch modificeren en de gevaren daarvan. Dhr. Braakman heeft een aantal documenten bij zich en neemt ze kort door. Naast de documenten genoemd in de agenda noemt dhr Braakman werken van Hugh Lovel en Graeme Sait, Edith Lammerts Van Bueren en een artikel van hemzelf.

Mw. Mast licht haar bezwaarschrift wat betreft deze anjer puntsgewijs toe:

- Het DNA is niet stabiel gebleken en dat werpt de vraag op hoe veilig de techniek is.
- De schimmelresistentie is een gevaar voor de volksgezondheid.
- Een ander aspect van volksgezondheid is het feit dat het labelen niet goed gaat, waardoor de eindgebruiker niet weet dat hij een gentech-anjer in handen heeft.
- Dat de eindgebruiker niet op de hoogte wordt gesteld is een vorm van misleiding.
- De verschillende Engelse termen worden in Nederland vertaald met het woord schimmel, maar in dit geval gaat het om molds; een heel agressieve schimmel; het zijn intelligente afbraakmechanismen. Als ze bijvoorbeeld via de biobak in de leefomgeving terecht komen, kunnen ze ook voor de mens gevaarlijk zijn.
- De studie naar schimmeldodende middelen is achterhaald.

Dit alles zou reden moeten zijn om de vergunning om deze anjer in de handel te brengen niet te verlengen.

Daarnaast noemt mw. Mast dat ziekte bij kinderen vaak te maken heeft met metabolisme; met spijsvertering. Tegenwoordig krijgt men andere dingen binnen dan voorheen. Alles bij elkaar wordt het een cocktail waarvan betwijfeld kan worden of een jong zenuwstelsel daar nog tegen kan.

Als Nederland echt een voortrekkersrol wil vervullen voor volksgezondheid of bewustwording, kan er het beste een pauze worden ingelast waarin de zaken goed onderzocht worden. Het gevaar dreigt dat mensen niet meer veilig zijn in de

natuur. Het is aan de industrie om te bewijzen dat het wel veilig is. De EU trapt nu ook al op de rem. De overheid moet haar verantwoordelijkheid nemen.

Mw. Bos voegt nog toe dat sinds 2008 wettelijk is geregeld dat Ecuador een gentechvrij land is. Een Ecuadoraanse rechter heeft onlangs bevolen om een partij clandestiene gentech-zaden te verbranden. Mw. Bos heeft van mw. Bravo, een Ecuadoraanse biotechnoloog, vernomen dat, nadat de acties tegen gentech-soja zijn afgerond, actie wordt ondernomen om deze anjer te laten verbieden. Mw. Bos vindt het vreemd dat deze anjer wordt geïmporteerd vanuit een gentechvrij-land.

Mw. Mast voegt nog toe dat het aantal allergieën toeneemt, hetgeen een teken is dat iets niet goed valt in het lichaam. Ook hier geldt het voorzorgsbeginsel.

Nadat de voorzitter heeft vastgesteld dat de aanwezigen geen vragen meer hebben sluit hij de hoorzitting. Hij vermeldt dat ernaar wordt gestreefd om de beslissing op het bezwaarschrift binnen 6 weken te nemen.

**Hoofddirectie Bestuurlijke
& Juridische Zaken**
HBJZ
Afdeling ABJZ